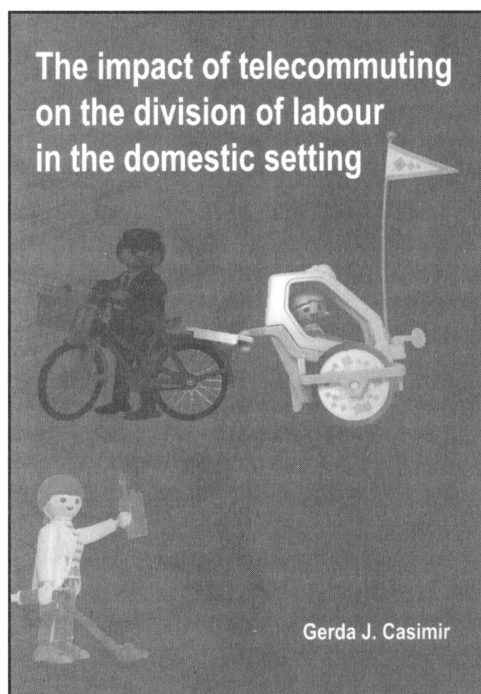

Telewerken en huishouden

The impact of telecommuting on the division of labour in the domestic setting

GERDA J. CASIMIR

**Wageningen, Universiteit
Wageningen, 2001
252 bladzijden
Gerda.Casimir@Tech.HHS.WAU.nl**

Er is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag hoeveel telewerkers er in Nederland zijn. Men schat zo'n 140.000 tot 400.000. Dit aantal valt me eigenlijk tegen. Niet alleen het feit dat er geen eenduidig antwoord op gegeven kan worden, en dat de geschatte aantallen zo sterk uiteenlopen is verbazingwekkend – het lijkt me

dat het CBS hierover gegevens zou moeten kunnen leveren. Het verbaast me ook dat het er niet méér zijn, gezien de definitie van het begrip telehuiswerkers van Gerda Casimir: 'werknemers die *minstens één dag per week* in hun eigen woonomgeving werken, waarbij zij gebruikmaken van moderne informatie- en communicatietechnologie en daarbij de beschikking hebben over dezelfde faciliteiten als op het kantoor van hun werkgever' (p. 234). Als één dag per week al genoeg is om binnen de definitie te vallen, zou het aantal telewerkers dan niet nog groter zijn dan het geschatte aantal?

Gerda Casimir, al jaren werkzaam als zowel huishoudkundige als informatiekundige aan de Hogeschool Utrecht, promoveerde op 2 november 2001 aan de Universiteit Wageningen. Zij onderzocht wat de invloed is van tele(thuis)werken op de rolverdeling in het huishouden. Emancipatorisch gezien is dit een interessante vraagstelling. Voor de combinatie zorg-arbeid lijkt het immers ideaal om (een deel van) het betaalde werk thuis te kunnen verrichten. Thuiswerken zou een flexibele aanpassing van de werktijden aan zorgtijden mogelijk kunnen maken en reistijd kunnen besparen. Verwacht werd dat er meer tijd besteed zou gaan worden aan huishoudelijke taken en verzorging. Want als je thuis bent, doe je toch nog even dat wasje dat er ligt? En natuurlijk haal je dan zelf de kinderen op van school, wat je anders wellicht aan de buurvrouw over zou laten. Aan dit onderzoek ligt

echter de veronderstelling ten grondslag dat het positieve effect van telehuiswerken op de tijdbesteding aan zorgtaken betrekkelijk is, gelet op de huidige verdeling van taken tussen mannen en vrouwen in huis. Verwacht werd dat het extra zorgwerk vooral op de schouders van vrouwen terecht zou komen. Die veronderstelling is niet geheel onterecht.

Ontwikkelingen die huishouding en verzorging zouden moeten vergemakkelijken, zoals wasmachines en stofzuigers, maar ook de deelname van kinderen aan sportclubs, lijken vooral op te leveren dat hogere eisen worden gesteld. Oldenziel en Bouw (1998) lieten in hun boek *Schoon genoeg* eerder al zien dat de eisen die aan een hygiënisch huishouden worden gesteld in de afgelopen eeuw al behoorlijk wat hoger zijn komen te liggen door de komst van huishoudelijke apparatuur als wasmachines en stofzuigers. Alles moet schoner dan vijftig jaar geleden de norm was. Kleding hoeft niet meer de hele week gedragen te worden maar kan bij elk vlekje of zweetplekje gewoon in de wasmachine. Hetzelfde geldt voor de wenselijke hoeveelheid tijd en aandacht die aan kinderen besteed moet worden (Karsten, 1992). Kleinere gezinnen hebben nauwelijks geleid tot vermindering van de tijd die in kinderverzorging en aandacht voor kinderen geïnvesteerd wordt. Vroeger voedden oudere kinderen in het gezin hun kleinere broertjes en zusjes op, nu besteden ouders al hun aandacht aan het ene kind of de twee kinderen die ze hebben. Daarnaast is de tijd die besteed moet worden aan het begeleiden van de kinderen naar en van hun buitenschoolse activiteiten van nul naar zeer veel toegenomen.

De gegevens bevestigen de verwachting dat door telewerken de eisen, die we aan goede zorg stellen, wederom hoger worden. Telewerkers gaan inderdaad meer huishoudelijk werk doen. Opmerkelijk genoeg blijken mannelijke telewerkers hun huishoudelijke taken relatief meer uit te breiden dan vrouwelijke telewerkers. Maar uit het onderzoek blijkt niet dat door telewerken de rolverdeling tus-

sen man en vrouw in de huishouding ook sterk verandert. Als er al sprake was van een scheve rolverdeling volgens traditionele waarden – vrouw doet veel aan huishouden en verzorging, man doet weinig – dan veranderde dat door het telewerken niet. En als de rolverdeling wat symmetrischer was, dan veranderde daar door telewerken ook niet veel aan.

Interessant is de ontwikkeling dat door telewerken, na anderhalve eeuw voortschrijdende scheiding tussen privé en openbaarheid, de werksfeer weer doordringt in de privé-sfeer en andersom. Het proefschrift heeft een veelbelovend hoofdstuk over deze verschuivende grenzen tussen privé en openbaarheid. Aan de hand van maatschappelijke en culturele veranderingen, zoals de industrialisatie en de daaruit voortvloeiende scheiding tussen betaald en onbetaald werk, beschrijft Casimir hoe de kloof tussen mannetaken en vrouwentaken groter wordt en wat de invloed van die veranderingen is op het leven van een individu. Door telewerken lijken werk en privé in ieder geval weer dichter naar elkaar toe te kunnen groeien. Het zou bijvoorbeeld interessant zijn te weten of daardoor andere taken als mannelijk dan wel vrouwelijk beschouwd gaan worden. Helaas vormde de impact van die laatste ontwikkeling op de genderrollen niet het onderwerp van dit proefschrift.

Het eigenlijke onderzoeksgedeelte begint met een beschrijving van het huishoudkundig model dat gebruikt wordt voor analyse van veranderingen in de thuissituatie als gevolg van telewerken. In dit model staan de huishoudelijke activiteiten centraal, bestaande uit de verwerving van hulpbronnen, de huishoudelijke productie en de huishoudelijke consumptie. De huishoudelijke activiteiten vinden plaats in het huishouden, dat wordt omschreven als een 'eenheid van bij elkaar wonende personen met een gezamenlijke huishoudvoering' (p. 234). Het resultaat van huishoudelijke handelingen wordt het 'levensniveau' of 'verzorgingsniveau' genoemd. Het model is samen met de uitkomsten van een aantal groepsge-

sprekken met telewerkers uitgangspunt voor de samenstelling van een enquête.

Het ligt voor de hand dat voor een onderzoek dat over telewerken gaat de verzameling van gegevens via internet verloopt. Het ligt voor de hand, maar het is toch jammer dat zo de mogelijkheid, die interviews zouden bieden, om meer kwalitatieve gegevens te verkrijgen over de beleving van de veranderingen in het huishouden door mannen en vrouwen niet wordt benut. Het empirische gedeelte is na de veelbelovende inleidende hoofdstukken erg mager. De enquête op internet heeft 150 respondenten opgeleverd, die een groot aantal vragen moesten beantwoorden. Hieruit zijn wel veel feitelijkheden uit naar voren gekomen, maar nauwelijks meer dan dat. Voor een kwantitatief onderzoek als voor dit proefschrift werd beoogd, zijn 150 respondenten weinig. Het huishoudelijke model, hoe professioneel het aanvankelijk ook oogt, heeft niet geleid tot enige diepgang in de vragen en antwoorden. Sommige delen van het proefschrift zijn daarom nogal saai.

Toch is dergelijk onderzoek nuttig omdat het aantoont dat er bij het maken van beleid niet al te gemakkelijk van vooronderstellingen uitgegaan moet worden. Telewerken is niet alleen maar gunstig voor de arbeid-zorgcombinatie. De huishoudelijke eisen stellen we weer hoger en de tijd die we aan kinderen besteden wordt van kwaliteitstijd al snel weer gemorste tijd. Ook kan de verwachting dat door telewerken minder woon-werkverkeer nodig is niet zonder meer worden bevestigd. De mogelijkheid tot thuiswerken kan er namelijk ook toe leiden dat werknemers deze aangrijpen om in een rustige omgeving te gaan wonen, die verder van de werkplek is. Voor die keren dat die werknemers wel naar de werkplek reizen, moeten ze dan meer kilometers maken.

Het is duidelijk dat maatschappelijke ontwikkelingen zoals de toegenomen welvaart en de toename van het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt voelbaar zijn in het huishouden. Het is ook duidelijk dat er in de afgelopen

eeuw erg veel veranderd is in het huishouden. De komst van telewerken, mogelijk gemaakt door nog meer apparaten, heeft ongetwijfeld weer het een en ander in het huishouden veranderd. Maar een antwoord op de vraag hoe die veranderingen beleefd worden en welke impact de verschuivende grenzen tussen privé en openbaarheid hebben op mannen en vrouwen, komt uit dit onderzoek niet naar voren.

Barbara van Balen

Literatuur

- Oldenziel, R. & C. Bouw (1998). *Schoon genoeg. Huisvrouwen en huishoudtechnologie in Nederland*. SUN: Nijmegen.
- Karsten, L. (1992). *Speelruimte voor vrouwen, zeggenschap over vrije tijd en vrijetijdsbesteding*. Amsterdam: SUA.